

Trkiynin Qara Oit il bal strategiyas

1990-c illrdn etibarn Trkiy Afrika il qarqlq laqlr n hrtrfli v uzunmddtli strategiya hyata keirmidir.

...Onun yanamas xarici siyast ambisiyalarndan daha ox daxili mqsdlr atmaa ynlib

Aran News-un mlumatna gör, Türkiy 1990-c illrdn etibarn Afrika il hrtrfli v uzunmüddtli laqlr strategiyas hyata keçirib. Onun yanamas xarici siyast ambisiyalarndan daha çox daxili mqsdlr çatmaa yönlib. Türkiy 1998-ci ild ilk df "Afrika ççin Faliyyt Plan"n açqlad. O zaman Avropa layihisind Türkiyy yer olmad demk olar ki, aydn idi. Amma, Türkiynin Afrika qitsin yanamasn dyimsi il, .Türkiy Afrika ttifaqnn müahidçi üzvü oldu Daxili tblr

Türkiynin Afrikadak strategiyasn anlamaq üçün, onun xarici siyastin tsir edn ülknin daxili dinamikasn anlamaq vacibdir. 1990-c illrin sonundan etibarn Güln Hrkət kimi tannan slami birliklr, media v mktblrdn ibart transmilli qrup Türkiynin Afrika qitsindki investisiyalarnda mrkzi rol oynayb. dalt v nkiyf Partiyasnn (AKP) rhbrlik etdiyi hökumt bu hrktdn Afrikada yumaq güc proqramladрмаq üçün istifad etdi v 2013-cü il qdr bütün qitd Gülnin dstklidiyi .100-dn çox mktb faliyytd idi

2016-c ildki çevrili chdi dalt v nkiyf Partiyas il onun “gülnist” müttfiqlri arasnda münasibtlri dyidi. Prezident rdoan uursuz çevrilid günah Ftullah Güln v onun rhbrlik etdiyi hrkatn üzrin atd. Türkiy hökumti bu qrupu terror .tkilatlar siyahsna salaraq, Ftullahç Terror Tkilat (FETÖ) adlandrb Buna gör d, rsmi Ankara Güln hrkatn yatrtmaq üçün Afrika ölklrin tzyiq etdi. Bütün qit hökumtlri frqli reaksiya verdi, lakin ksriyyti Ankarann tlblrin müsbt cavab verdi. Gülnin dstklidiyi bir çox mktblr 2016-c ilin iyununda Türkiy hökumti trfindn yaradlan Maarif Vqfinin yaratd mktblrl vzlnib. .Bel ki, Gülnin qarda olu da Keniyada hbs edilib qtisadi v thlüksizlik sahsind mkdalq

Rsmi Ankara hm d Afrika qitsinin qllobal v regional güclr arasnda rqbtd hlledici mrhly çevrildiyini bilir v hesab edir ki, iqtisadi v thlüksizlik imkanlarnn yaradlmas üçün öz mövqeyini qoruyub saxlamas vacibdir. Türkiynin Afrikadak iqtisadi faliyyti sürti artb. Bel ki, onun qitdki Birbaa Xarici nvestisiyas (BX) son vaxtlar 6 milyard .dollar ötüb v 1150-dn çox layih hyata keçirilib 2003-2019-cu illr arasnda Türkiy il Afrika qitsi arasnda ticart dövriyyisi 5 df artaraq 5,5 milyard dollardan 26 milyard dollar ötüb. Artan bu mkdalqda hava nqliyyat mühüm rol oynamdr; hazrda Türki Hava Yollar irkti Afrikann 52 hrin uçu tkil .edir v bu sayn artaca gözlnilir

Türkiy d Rusiya kimi Afrikan müdafi snayesinin sas mütrisi hesab edir. Bu ölkn Keniya, Uqanda v Tunis d daxil olmaqla Afrika

• İkri il bir sra silah müqavillri imzalayb. Tbi ki, bu beynlxalq strategiya daxili mqsdli güclndirir. Çünki rsmi Ankara 2023-cü il, yni, Türkiy Cümhuriyytinin 100-cü ildünümün qdr müdafi snayesi istehsalçlarn .güclndirmy v bu sektorda üzünü tmin etmy çalr Ticart v hrbi süvdlmlr artan diplomatik faliyytl müayit olundu; Ankara qitd n az 37 hrbi ofis yaradb v Çad, Niger v Somali d daxil .olmaqla bir neç ülk il hrbi mkdalq müqavillri imzalayb Ankarann geosiyasi ambisiyasnda üç mühüm ülk Birinci ülk Qrmz dniz v dn kürfzin strateji çx tmin edn, Hind okeanna açlan qap olan Somalidir. Crtdan ülk Cibuti il yana, Somali d rb ülkri arasnda rqabtin v lbtt ki, grginliyin sas nüqtsidir. 2011-ci ild rdoan Somalinin paytaxt Moqadioya sfr edib v humanitar yardmlar edib. O vaxtdan bri Ankara yollarn, xstxanalarn v mktblrin tikintisi d daxil olmaqla, Somaliy 1 milyard dollardan çox yardm v investisiya ayrb. 2017-ci ild Ankara Moqadioda hrbi tlim mrkzinin d daxil olduu TÜRKSOM dürgsind hrbi baza açb. Bir il sonra, gürünür, Somali hakimiyytinin tbi il Birlmi rb mirlikli bu ülkd hrbi tlim programn dayandrb. Bu yaxnlarda Ankara Somalinin Beynlxalq Valyuta Fonduna olan 2,4 .milyon dollar borcunu üdyib

Liviya da Ankarann rqi Aralq dnizindki mübahisli sular v resurslarla bal gündmin, elc d digr güclrl rqabtin gür Türkiynin Afrika strategiyasnda mühüm rol oynayr. Türkiy il BMT-nin dstkldiyi Tripoli hükumti arasnda ld olunan razlamadan sonra, türk qüvvlri Liviya silahl qüvvlrin tlim v dstk verir. Türkiynin rqiblr – B, Misir v Fransa – rqib Liviya hükumtini üstüürtülü v ya açq kild dstklyiblr. Ankarann Liviyadak qabarq rolu Tunis v lczairl hrbi v iqtisadi mkdaln intensivlmsi il .müayit olunub v lczair hazrda Türkiynin qitdki ikinci ticart trfdadr Ankarann digr strateji mütffiqi Efiopiyadr. Türkiy Çindn sonra ülknin ikinci n büyük investorudur. Efiopiya Türkiynin Afrikaya Birbaa Xarici nvestisiyalarnn üçd birindn çoxunu (txminn 2,4 milyard dollar) üzün clb ed bilib. Efiopiya Afrika Buynuzundak strateji müvqeyi il yana, Türkiynin iqtisadi falln artrd .rqi Afrikaya da giri qapsdr

Ccedil;oxaxli strategiya&

Bu nümunlr Türkiynin Afrika il bal strategiyasnn hm prioritetlr, hm d corafi hat baxmndan çoxaxli olduunu güstrir. Bura tkc hrbi mkdalq, ticart, investisiya v aviasiya diplomatiyas deyil, hm d mdni rçaqlar da daxildir. Msln, türk seriallar Nigeriya v Efiopiya kimi büyük bazarlarda milyonlarla tamaaç toplayb. Ticart laqlrinin genilndirilmsi, diplomatik nümayndliklrin yaradlmas (bu qitd Türkiy sfirliklrinin say 2003-cü ildki 12 sfirlikdn 2021-ci il qdr 43- yükslmidir) v hrbi .mkdalqla hyata keçirilir

Türkiy orta v uzunmüddtli perspektivd d qoruya bilcyi bzi rqabt üstünlüklrindn faydalanr. Avropal rqiblrindn frqli olaraq, Türkiynin Afrika il münasibtlrind müstmlk keçmii yoxdur. V Çindn frqli olaraq, Türkiyni qartçi siyastd, neomüstmlkçilikd, borc tlsi yaratmaqda v ya Afrika ülklin .keyfiyytsiz mal v xidmtlr tqdim etmkd ittihat etmk olmaz

Perspektiv

Ekspertlrin fikrinc, Türkiy il Afrika arasnda münasibtlrin glcyi :ü¸ amildn asldr

.;Türkiynin iqtisadi v siyasi rtrinin tkamülü .1

imali Afrika, Efiopiya v Sudan daxil olmaqla Afrikadak hdf ölklrin siyasi .2 .v thlüksizlik perspektivlri

.Bu qitd qlobal v regional güclr arasnda rqbət .3

Hazrda Fransa Afrikadak hrbi mövcudluunu azaltmaq qarnə glib v AB-n geri ¸kilm ehtimal olaca halda, Türkiynin Sahel v Qrbi Afrikada tsiri artacaq. Ankarənn Seneqal, Qambiya, Qvineya-Bisau, Nigeriya, Niger v Çadla laq qurmaq sylri, onun regionu n qdr hyati hmiyytli saydn .göstrir

Afrika Buynuzunda Sudan v Efiopiyada ba vern daxili hadislr glck ssenarilri müyyn edck. Sudanda prezident rdoan ke¸mi prezident Ömr l-Birl mühüm müqavillr imzalamd. Bu razlamalar öz gücünü itirib, ¸ünki ke¸id koalisiyas Qrbl laqy üstünlük verir. Sabitlik perspektivlrinin qeyri-müyyn olduu Efiopiyada B v Sudiyy rbistan Ankarənn tsirin meydan oxuyur. Bu kontekstd Efiopiyada Böyük ntibah Su Anbar il bal mübahis, hyati bir msly ¸evrilib v Ankara bndin tikintisin qar ¸xan Misir qar .ddis-bbnin yannda olmaa davam edir